

Õiguskantsler

Minister Andres Anvelt
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 27.10.2014 nr 8-1/14-8288

Meie 01.12.2014 nr 18-2/141335/1404932

Arvamus eelnõule
„Vangistusseaduse ja kriminaalhooldusseaduse muutmise seaduse“ eelnõu

Austatud härra minister

Tänan Teid võimaluse eest anda arvamus „Vangistusseaduse ja kriminaalhooldusseaduse muutmise seaduse“ eelnõule (edaspidi lühidalt eelnõu). Samas vabandan, et minu vastus on viibinud.

Soovin eelnõu osas märkida, et sellega on kavandatud mitmeid põhjendatud ja asjakohaseid muudatusi (nt seonduvalt distsiplinaarkaristuse kustumise problemaatikaga). Samas nendin, et küsitav on kavatsus ümber kujundada eelnõus pakutud kujul vangistusseaduse (edaspidi ka VangS) § 71 lõikes 7¹ sätestatud erivahendi, teenistusrelva või jõu kasutamise järel kinnipeetava terviseseisundi kontrollimist ja kontrolli tulemuse protokollimist puudutavat normi.

Pean kindlasti õigeks, et vastavat regulatsiooni (nii seaduses kui ka justiitsministri 05.09.2011 määruses nr 44 „Järelevalve korraldus vanglas“) täpsustatakse. Nii on õiguskantsleri praktikas ette tulnud menetlusi, mil tekitab küsimusi VangS § 71 lõikes 7¹ sätestatu ja justiitsministri 05.09.2011 määruses nr 44 „Järelevalve korraldus vanglas“ (edaspidi lühidalt Järelevalve korraldus) § 46 koostoimes tõlgendamine (nt küsimus sellest, kas terviseseisundit tuleb vangistusseaduse kohaselt kontrollida ka ohjeldusmeetme jätkuva kohaldamise ajal¹). Ka on kehtivas vangistusseaduse tekstis lahtine see, milline on ajavahemik, mis võib jääda vahetu sunni rakendamise ja isiku terviseseisundi kontrollimise vahele² ning ei ole selgesõnaliselt sedastatud, et tervisekontrolli viib läbi tervishoiutöötaja.

Samas ei pea ma põhjendatuks, kui regulatsiooni muutmine toimub kinni peetavate isikute³ põhiõiguste vähema tagatuse suunas.

¹ Nt õiguskantsleri 17.05.2013 soovitus nr 7-4/130200/1302216 punktid 32-33.

² Õiguskantsler on tuvastanud vanglate praktikas probleeme sellega, et tervisekontroll tehakse mitmeid tunde pärast vahetu sunni kasutamise lõppu ning samas ei ole vangistusseaduse VangS § 71 lõikes 7¹ sõnaselgelt nõutud, et tervisekontroll tehtaks viivitamatult. Vt nt õiguskantsleri 31.07.2014 soovitus nr 7-7/140144/1403258.

³ St nii kinnipeetavate kui vahistatute.

Kehtiv VangS § 71 lõige 7¹ tagab kinni peetavate isikute põhiõigusi ulatuslikult, kuna kohustab vanglateenistust korraldama kinni peetava isiku terviseseisundi kontrollimist iga erivahendi (sh ohjeldusmeetme) füüsilise jõu ja relva kasutamise episoodi järel. Asjassepuutuvateks (st kaitstavateks) põhiõigusteks on eeskätt Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi ka PS) §-s 28 sätestatud õigus tervise kaitsele ning PS § 18 lõikest 1 lähtuv ebainimliku ja inimväärikust alandava kohtlemise ja piinamise keeld. Laskumata pikemasse arutellu nende põhiõigustega seotud õigusväärtuste tagamise mehhanismi osas, nendin, et riigivõimu poolt sunnimeetmete kasutamisele vahetult järgnev ja vältava sunni puhul ka sunnimeetmete kasutamise ajal toimuv tervisekontroll elukutselise meditsiinitöötaja poolt võimaldab kiiresti ja tõhusalt sekkuda meetmele allutatud isiku terviseprobleemidesse ja nendega tegelda, samuti pärsib võimalikku väärkohtlemist sunni rakendamisel, kuna isiku terviseseisund vahetult pärast sunni kasutamist on kontrollitud ja dokumenteeritud ning seega on sunni ulatus, intensiivsus ning seeläbi ka proportsionaalsus tagantjäreli lihtsamini hinnatav, mis kindlasti vähendab riigivõimu poolse väärkohtlemise riski.

Pean eeltoodu valguses küsitavaks eelnõu § 1 lõikes 4 valitud lahendust, mille puhul ohjeldusmeetmete kasutamisel on ohjeldusmeetmele allutatud isiku terviseseisundi kontrollimine kohustuslik vaid teatud juhtudel. Mõõnan, et ehkki kehtiv õigus pakub ulatuslikku kaitset, võib teatud olukordades tõepoolest pidada küsitavaks, kas meediku poolt kinni peetava isiku terviseseisundi hindamine ja selle fikseerimine on vältimatult vajalik. Nt eelnõu seletuskirjas toodud juhtumid, kus isikule on haldusaktiga kohaldatud ohjeldusmeetmeid nt saatmisel, ent ohjeldusmeetme rakendamine toimub lühiajaliselt (kümnekond minutit) ja ilma seejuures jõudu rakendamata. Isegi, kui ohjeldusmeetmed (nt käerauad) on paigaldatud liiga tihedalt ja soonivad kinni peetava isiku jässemeid, ei pruugi nii lühiajalise ohjeldamise puhul isiku tervis saada kannatada.

Samas on ilmne, et paarkümnest minutist kauem vältav ohjeldusmeetmete kasutamine ka ilma seejuures meetme kohaldamiseks jõudu rakendamata võib põhjustada kinni peetaval isikul terviseprobleeme (sh tromboosioht) – nt olukorras, kus isik on saatmisbussis väheste liikumisvõimalustega, talle on paigaldatud käerauad ja saatmine vältab nt 2-3 tundi, nagu see võib juhtuda, kui isik saadetakse nt Viru Vanglast Tallinna Vanglasse vmt. Viitan 2012. aastal Tartu Vangla kontrollkäigu kokkuvõtte punktis 4.3 väljendatud seisukohale⁴ ja leian, et saatmisel, mis vältab enam kui kümnekond minutit, peab isiku suhtes ohjeldusmeetmete kohaldamisele järgnema VangS § 71 lõikes 7¹ sätestatud ja meediku läbi viidud tervisekontroll.

Õiguskantsleri praktika näitab, et vanglateenistus kasutab lisaks käe ja jalaraudadele ka VangS § 70¹ lõikes 1 lubatud sidumisvahendeid (sh ka nt kaablivitsu⁵), mille osas ei ole veendumust, et vähegi pikemajalisel ja veidigi ekslikul kasutamisel ei võiks nende rakendamine põhjustada kinni peetavale isikule terviseprobleeme hoolimata sellest, et meedet rakendati ilma jõudu kasutamata.

Seega ei saa ma kindlasti nõustuda eelnõus VangS § 71 lõike 7² osas pakutud lahendusega ning leian, et kinni peetava isiku terviseseisundit tuleks kontrollida ka juhul, kui ohjeldamine saatmisel ja/või eelnevalt antud haldusakti alusel kestab enam, kui kümnekond minutit ning seda hoolimata füüsilise jõu rakendamisest meetme kohaldamisel.

⁴ Õiguskantsleri 25.07.2013 soovitus nr 7-7/130537/1303325 lisa, p 4.3.

⁵ Nt Tallinna Vangla 24.01.2014 vastus õiguskantslerile nr 2-1/13/26899-3.

Rõhutan, et isikute põhiõiguste kaitse seisukohalt võetuna on kehtivas õiguses kasutatav lahendus kõige eelistatavam ja äärmisel juhul võiks kaaluda saatmisel ohjeldusmeetmete kasutamise osas eriregulatsiooni loomist eelpool viidatud moel.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel